

Родныя слова

штомесячны навуковы і метадычны часопіс

- **Алесь Бельскі**

Высокі ідэал паэта і грамадзяніна:
Ніл Гілевіч і Янка Купала:
духоўная лучнасць і сумоўе

- **Дзмітрый Паўлавец**

Да 400-годдзя
першага беларускага буквара

- **Таццяна Пашалюк,
Святлана Рабкавец**

“Як раса, як сляза, як зара...”:
Інтэграванае пазакласнае
мерапрыемства (III, VII класы)

- **Алесь Багданаў**

Посттрадыцыя ў сучасным
беларускім мастацтве

7/2018

(367)

ліпень

ISSN 0234-1360

Роднае слова

Рэдакцыйная калегія

доктар філалагічных навук А. Бельскі (намеснік)
доктар філалагічных навук М. Прыгодзіч (намеснік)
доктар педагагічных навук М. Яленскі (намеснік)
доктар педагагічных навук Г. Валочка
доктар мастацтвазнаўства Т. Габрусь
доктар філалагічных навук У. Гіламеўдаў
доктар мастацтвазнаўства В. Дадзімава
доктар філалагічных навук В. Іўчанкаў
доктар філалагічных навук І. Казакова
кандыдат філалагічных навук І. Капылоў
доктар гістарычных навук, доктар архітэктуры А. Лакотка
доктар філалагічных навук А. Лукашанец
доктар філалагічных навук В. Максімовіч

доктар мастацтвазнаўства У. Мартынаў
доктар філалагічных навук А. Ненадавец
доктар філалагічных навук В. Новак
доктар культуралогіі А. Павільч
доктар мастацтвазнаўства В. Пракапцова
доктар філалагічных навук В. Рагойша
доктар філалагічных навук І. Роўда
доктар філалагічных навук І. Саверчанка
доктар філалагічных навук В. Старычонок
кандыдат філалагічных навук М. Трус
доктар філалагічных навук М. Тычына
доктар філалагічных навук І. Чарота
доктар філалагічных навук Т. Шамякіна

Навуковыя кансультанты

Р. Аладава, М. Аляхновіч, Г. Арцымаўнак,
А. Багданава, З. Бадзевіч, А. Белая,
Н. Гаўрош, Д. Дзятко, Т. Казакова,
В. Карамазяў, У. Каяла, Е. Лявонова,
В. Ляшук, В. Ляшчынская,

А. Макарэвіч, З. Мельнікава, П. Міхайлаў,
М. Новік, В. Русілка, У. Сенькавец,
А. Солахаў, А. Станкевіч,
П. Сцяцко, Н. Усава,
Н. Шаранговіч, І. Штэйнер

Рэдакцыйная рада

Р. Бабашка, М. Бубешка, І. Булаўкіна,
В. Давідовіч, В. Душэўская, Р. Ільіна,
Г. Запартыка, З. Камароўская, В. Кажура,

Л. Лазарчык, А. Ляшкovic, А. Марціновіч,
Г. Марчук, М. Пазнякоў, А. Панфіленка,
Т. Прадзед, Л. Собаль, І. Талноўская

Над нумарам працавалі

рэдактары:

Вольга Крукоўская (*Методыка і вопыт: ВНУ – школе, Настаўнік прапануе, З вопыту работы, Актуальная тэма, Калі закончыўся ўрок: У дапамогу педагогу, Гуляй і вучыся*),

Крысціна Пучынская (*Літаратура і час: Новае прачытанне, З архіваў часу, Водсветы, На кніжную паліцу, Постаці, Майстэрства творцы, Перазовы, Беларускае літаратура XXI стагоддзя; Крыжаванка*),

Ларыса Сагановіч (*Мовы рысы непаўторныя: Помнікі пісьменства, Мова мастацкіх твораў, Слова ў мастацкім радку, З гісторыі мовазнаўства, Скарбы мовы, Жывое слова, Нашы прозвішчы*),

Наталля Шапран (*Нацыянальная і сусветная культура: З архіваў часу, Лучнасьць музаў, Мастацтва ў кантэксте часу, Падзея, Актуальная тэма, Малады даследчык прапануе, Водгулле стагоддзяў*),

Зал перыодыкі

намеснік галоўнага рэдактара
адказны сакратар
дзяжурны рэдактар
літаратурныя рэдактары
тэхнічны рэдактар
галоўны бухгалтар

Марыя Книш,
Вольга Барцова,
Крысціна Пучынская,
Крысціна Пучынская, **Вольга Крукоўская,**
Канстанцыя Лісоцкі,
Валенціна Ракіцкая.

ЛІТАРАТУРА І ЧАС

- ✓ **Бароўка Ванда.** "Раскіданае гняздо" Янкі Купалы як узор мастацкай ісэнсавай зладжанасці: Да 105-годдзя стварэння п'есы. 3
- ✓ **Жыбуль Віктар.** "Вобразаў мяцежных мітульга": Метафара ў лірыцы Юркі Лявоннага 7
- ✓ **Бельскі Алесь.** Высокі ідэал паэта і грамадзяніна: Ніл Гілевіч і Янка Купала: духоўная лучнасць і сумоўе ... 11
- ✓ **Юфе Эмануіл.** Крытык з вялікай літары Рыгор Бярозкін 15
- ✓ **Навасельцава Ганна.** Мастацкае ўвасабленне героя – аўтарскага сучасніка ў беларускім рамане 1-й паловы 60-х гг. XX ст. 18
- ✓ **Жылевіч Вольга.** Войны розныя – бяда адна. ... Чалавек і вайна ў раманах "Млечны Шлях" Кузьмы Чорнага і "Пустыня" Жан-Мары Гюстава Леклезіё 22
- ✓ **Вараб'ёва Людміла.** Палатно пад назвай "жыццё": Проза Дзмітрыя Пятровіча 25

МОВЫ РЫСЫ НЕПАЎТОРНЫЯ

- ✓ **Дзмітрый Паўлавец.** Непадудны часу скарб кнігадрукавання: Да 400-годдзя першага беларускага буквара 28
- ✓ **Шаршнёва Вольга.** Стылістычная роля сродкаў графікі ў мастацкім тэксце. *Заканчэнне* 32
- ✓ **Капцюг Ірына.** Намінатыўная і мадальная функцыі зваротка: На матэрыяле мастацкіх твораў 36
- ✓ **Запрудскі Сяргей.** Пурыстычная мовазнаўчая спадчына 1920-х гг. Вацлава Ластоўскага і Янкі Станкевіча. ... 40
- ✓ **Дзядова Алена.** Абрадавая лексіка ў гаворках Віцебшчыны: Лінгвакультуралагічны аспект 43
- ✓ **Алесь Каўрус.** Чытаем, слухаем, згадваем роднамоўнае 48

МЕТОДЫКА І ВОПЫТ

- ✓ **Міхалевіч Алена.** Паэтычнае майстэрства Аркадзя Куляшова: Паэма "Сцяг брыгады" 53
- ✓ **Прохарова Аля.** Метадычныя прыёмы працы з тэкстам: Тэхналогія развіцця крытычнага мыслення. 56
- ✓ **Корсак Зоя.** Сэрцам дакрануцца да радзімы: Патрыятычнае выхаванне праз краязнаўства 60
- ✓ **Ганчаранка Кацярына.** Размоўная лексіка. Прафесійны жаргон: Сямінарскі занятак для навучэнцаў спецыяльнасцей тэхналагічнага профілю 63

КАЛІ ЗАКОНЧЫЎСЯ ўРОК

- ✓ **Пашалюк Таццяна, Рабкавец Святлана.** "Як раса, як сляза, як зара. ...": Інтэграванае пазакласнае мерапрыемства (III, VII класы) 68
- ✓ **Таўканіца Алена.** Знаёмая незнаёмка: Свята бульбы. ... 70

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ І СУСВЕТНАЯ КУЛЬТУРА

- ✓ **Высоцкая Надзея.** Пра рэстаўрацыю карціны галоўнага алтара касцёла Богага Цела ў Нясвіжы ў 1980 г. 75
- ✓ **Марозава Алена.** Ролі "інфарматара", "пасрэдніка" і "аўдыторы" ў тэлепадарожжах 1987 – 1991 гг.: Да пытання ўздзеяння жанру на глядача 78
- ✓ **Багданю Алякс.** Посттрадыцыя ў сучасным беларускім мастацтве 82
- ✓ **Вырвіч Людміла, Маскалёва Тамара.** Шанаваць традыцыі – пачэсны абавязак: Юбілейны фестываль фальклорнага мастацтва "Берагіна" 85
- ✓ **Дарожкін Андрэй.** Умовы фарміравання і развіцця сучасных моладзевых субкультур 87
- ✓ **Мельніцава Наталля.** Агульная характарыстыка і эвалюцыя паняцця "аніمالістыка" ў мастацтве 89
- ✓ **Лілілі Цінь.** Веер у ваенным мастацтве Кітая 92

Паэтычная старонка. Лявонны Ю. Падарожнае (У падшэфную), Вечарам, "Зямля, успацеўшы лужамі. ...". Зімовая радасць, Раньне (10). **Разанцаў А.** Завая (34). **Голуб В.** Бульба (70). **Гучок Я.** "Ёсць дама, якой я не здраджваў ніколі. ..."; "Дыхтоўныя вершы. ..."; "Не салавей чакае лета. ..."; "Радасць майму сэрцу. ..."; "Паміж Слуцкам залатым. ..." (74).

На тэмагуто паліцу. Шматкова І. Планета беларускай літаратуры: Пра кнігу "Беларуская літаратура ў кантэксце традыцыі і сучаснасці" А. Бельскага (14).

Нашы прозвішчы. Сідэцко П. Онімы літаратуразнаўцаў. *Працяг* (39, 47).

Літаратурны вестразь. Гучок Я. "Случчына – любоў мая, край ты мой нябесны. ..." (74).

Крыжаванка. Карпыза І. Помнікі – сведкі гісторыі (96).

Часопіс уключаны ў Пералік навуковых выданняў ВАК Рэспублікі Беларусь для друкавання вынікаў дысертацыйных даследаванняў па філалагічных навуках, мастацтвазнаўстве, культуралогіі, педагогічных навуках (тэорыя і методыка вывучэння беларускай літаратуры).

У адпаведнасці з Законам аб друку аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць прыведзенай у артыкуле фактаў і звестак. Рэдакцыя пакідае за сабой права друкаваць артыкулы ў парадку абмеркавання, на падпілічым пункту гледжання аўтара.

Пры перадруку спасылка на "Родное слова" абавязковая.

Дасылаючы матэрыялы для публікацыі ў нашым часопісе, аўтары тым самым прымаюць на ўвагу наступныя маёмасныя правы на ўзнаўленне, распаўсюджванне, паведамленне для ўсеагульнага ведаання і іншыя магчымыя спосабы выкарыстання твора без абмежавання тэрыторыі распаўсюджвання ў тым жа асяродку (электроннай копіі часопіса).

Патрабаванні да афармлення матэрыялаў і умовы прыняцця матэрыялаў для публікацыі г.л. на сайце часопіса www.rod-slova.by.

ВОЙНЫ РОЗНЫЯ – БЯДА АДНА...

ЧАЛАВЕК І ВАЙНА ў РАМАНАХ “МЛЕЧНЫ ШЛЯХ” КУЗЬМЫ ЧОРНАГА І “ПУСТЫНЯ” ЖАН-МАРЫ ГЮСТАВА ЛЕКЛЕЗІЁ

УДК 82-312.1:[821.161.3:821.133.1]

У артыкуле параўноўваюцца прынцыпы адлюстравання чалавека на вайне ў філасофска-алегарычным рамане згодна з класічнай еўрапейскай традыцыяй. Матэрыялам для аналізу сталі творы “Млечны Шлях” беларускага пісьменніка К. Чорнага і “Пустыня” французскага раманиста Ж.-М. Г. Леклезіё як яскравыя ўзоры рэпрэзентацыі ваеннай праблематыкі скрозь прызму філасофскай думкі.

Ключавыя словы: *філасофска-алегарычны раман, вайна, чалавек, сусвет, пацыфізм, універсальнасць.*

The article compares the principles of human reflection on the war in the philosophical-allegorical novel in the classical European tradition. The material for the analysis were the works “The Milky Way” by Belarusian writer K. Chorny and “The Desert” by French novelist J.-M. G. Le Clézio as representative examples of the military issues through philosophical thought.

Наш свет – складанае і супярэчлівае, але пры гэтым адзінае дыялектычнае цэлае. Спакон веку сярод краін і народаў існавалі рознагалосці, якія прыводзілі да канфліктных сітуацый. Ваенныя падзеі XX ст. – рэвалюцыі, Першая і Другая сусветныя войны, халодная вайна, войны ў Косаве, Чачні, Іраку – пакінулі жаклівы след у гісторыі чалавецтва.

Найвыдатнейшыя пісьменнікі розных краін звярталіся і звяртаюцца да ваеннай праблематыкі. Сярод іх: Веркор, Р. Мерль, М. Турнье, Ж.-М. Г. Леклезіё, К. Сіманаў, В. Някрасаў, К. Чорны, А. Адамовіч, В. Быкаў, В. Казько, С. Алексіевіч і іншыя. У інтэрпрэтацыі таленавітых мастакоў слова *вайна* – трагедыя. Вайна супярэчыць чалавечай натуре, але ў той самы час чалавек прадстаўлены ў межах духоўнай і фізічнай улады. Філасофскі раман, як гнуткі і мнагамерны літаратурны жанр, дае магчымасць адлюстраваць шматаспектнасць чалавечага існавання ва ўмовах ваеннай рэчаіснасці ў кантэксце філасофскіх думак і светапогляду пісьменнікаў.

Мэта артыкула – параўнаць прынцыпы адлюстравання чалавека на вайне ў філасофска-алегарычным рамане згодна з класічнай еўрапейскай традыцыяй. Матэрыялам для аналізу сталі творы “Млечны Шлях” (1944) беларускага пісьменніка К. Чорнага і “Пустыня” (Désert, 1980) французскага раманиста Ж.-М. Г. Леклезіё як вельмі яскравыя ўзоры рэпрэзентацыі ваеннай праблематыкі скрозь прызму філасофскай думкі. Параўнальны аналіз у нашым даследаванні дазваляе спасцігнуць новыя заканамернасці літаратурнага працэсу.

У філасофіі прыроду вайны, у прыватнасці дылемы *мір – вайна, дабро – зло, насілле – ненасілле*, даследавалі ў розныя перыяды – ад Арыстоцеля і да П. Сарокіна. Як вядома, існуе некалькі канцэпцый поглядаў філосафаў на прыроду вайны і міру. Л. Талстой, М. Гандзі, М. Л. Кінг, А. Фарчун, А. Гусейнаў і іншыя прытрымліваюцца думкі, што вайна – абсалютнае зло, ад яе неабходна цалкам адмовіцца. Ідучы за хрысціян-

скім вучэннем пра ненасілле, Л. Талстой актыўна выказваўся за “абсалютны мір”. Амерыканскі даследчык А. Фарчун лічыць, што нават у сітуацыях пагрозы жыццю чалавека ён не павінен скарыстоўваць жорсткасць у адказ [4].

Канцэпцыю Л. Талстога працягвалі М. Гандзі і М. Л. Кінг, якія распрацоўвалі *пацыфізм* – рух за мір ва ўсім свеце ў яго разнастайных варыянтах. Яны прапаноўвалі альтэрнатыву вайне ў негвалтоўнай форме супраціўлення ворагу, сэнс якога не ў пакорнасці, а ў здольнасці бакоў знайсці кампраміс і мабілізаваць сілы духу кожнага чалавека. Такі падыход уключае цэлы комплекс мер – дыпламатычных перамоваў, мірных выступленняў, выкарыстанне аратарскіх прыёмаў, спецыяльнай метадыкі негвалтоўных дзеянняў.

Другая канцэпцыя сцвярджае, што вайна можа быць справядлівай. Яна дапускаецца як сумная неабходнасць. Таму патрэбна памятаць пра ваенную справу, выходзяць тых, хто павінен абараняць Айчыну. Так лічаць І. Ільін, С. Булгакаў.

У процілегласць Л. Талстому, І. Ільін крытыкуе вучэнне рускага мыслара за абсалютнае адмаўленне насілля і вайны. Ён робіць акцэнт на мужнасці і гераізме як ключавых каштоўнасцях праваслаўнай, свецкай і воінскай этыкі. Вучоны лічыць, што неабходна паважаць ворага, але ён не выступае супраць вайны. На яго думку, вайна – цяжкая неабходнасць, але ён таксама адмоўна адносіцца і да пацыфізму [1].

Іншае меркаванне: вайна можа мець месца толькі ў крайнім выпадку, хоць можа быць і справядлівай. У вырашэнні спрэчных палітычных пытанняў неабходна аддаваць перавагу дыпламатычным метадам, выхаванню высокай маральнасці, а таксама ўмацаванню сілы веры і духу. Прыхільнікамі такой канцэпцыі выступаюць У. Салаўёў, Г. Нібур, А. Кавалёў, Ф. Меерс. У Салаўёў лічыць, што не трэба ні ў якім выпадку адмаўляць сэнс ненасілля падчас урэгулявання палітычных адносінаў. Да вайны можна пры-

бягаць толькі ў самых выключных выпадках, піша ён.

На думку А. Кавалёва, гармонія ў грамадстве – калі суіснуюць насілле і ненасілле, дабро і зло [2]. Ён лічыць, што дабро і зло рэгулююцца самой прыродай, насілле і зло патрэбны ў разумных межах.

Такім чынам, пералічаныя канцэпцыі заснаваны на асэнсаванні досведу XX ст. З аднаго боку, даследчыкі цалкам адмаўляюць вайну, выказваюць неабходнасць данесці да грамадства рознымі сродкамі ідэі негвалтоўнага супраціўлення і дыпламатычнага вырашэння міжнародных канфліктаў. З іншага боку, некаторыя сучасныя вучоныя вопыт ненасілля ўспрымаюць як утопію.

Жыццё і творчасць беларускага пісьменніка К. Чорнага і французскага Ж.-М. Г. Леклезіё прыпадаюць на розныя часавыя перыяды – іх раздзяляюць дзесяткі гадоў, аднак аб'ядноўваюць пацыфісцкія погляды, імкненне данесці да чытача страшныя для чалавека наступствы ваенных дзеянняў і заклік не дапусціць вайну ў будучыні.

Абодва пісьменнікі былі непасрэднымі сведкамі ваенных дзеянняў. К. Чорны – Другой сусветнай вайны, Ж.-М. Г. Леклезіё праходзіў ваенную службу ў Тайландзе падчас канфліктаў у яе паўднёвай частцы.

І К. Чорны і Ж.-М. Г. Леклезіё – актыўныя публіцысты, яны выказвалі сацыяльна-грамадскія погляды ў артыкулах, нарысах, эсэ. Захавалася мноства зваротаў, памфлетаў і палітычных фельетонаў К. Чорнага, у якіх ён заклікаў суайчыннікаў на барацьбу з захопнікамі. Пісьменнік прызнаваўся, што да вайны ён прытрымліваўся пацыфісцкіх поглядаў, але калі паўстала пагроза фашызму, зразумеў, што трэба ваяваць, трэба даць адпор фашысцкай арміі і самой ідэалогіі фашызму. Ён верыў у сілу грамадскай думкі, верыў і ў тое, што слова можа паўплываць на палітыку ўрада. Празаік лічыў, што перад тварам найстрашнейшай зброі людзі не могуць не ўсвядоміць, што напад любой краіны не дасць іншага выніку, акрамя ўсеагульнага знішчэння.

У сваю чаргу, Ж.-М. Г. Леклезіё выступае супраць прыгнёту “малых” народаў. Як кандыдат на Нобелеўскую прэмію па літаратуры, французскі раманіст у адным з інтэрв'ю часопісу “Le Magazine littéraire” ў 2001 г. сказаў, што ўзнагарода дасць яму магчымасць уголас заявіць пра жахі вайнаў трэцяга свету, таму што там штохвілінна гінуць дзеці. Праз пятнаццаць гадоў з-за трыбуны ў Стакгольме ён стрымаў слова і сказаў пра трагедыю людзей у ваенных канфліктах.

І беларускі, і французскі аўтары перадавалі драматычныя ваенныя падзеі ў творах: К. Чор-

ны – у апавяданнях саракавых гадоў (“Маленькая жанчына”, “Прасторны дом”, “Вялікае сэрца”), у раманах розных часавых перыядаў (“Вялікі дзень”, 1941 – 1944; “Млечны Шлях”, 1944); Ж.-М. Г. Леклезіё – у раманах “Пустыня”, “Блукалая зорка” (“Étoile errante”, 1992), “Танец голады” (“Ritournelle de la faim”, 2008).

У філасофска-алегарычных творах “Млечны Шлях” К. Чорнага і “Пустыня” Ж.-М. Г. Леклезіё адлюстраваны дзве розныя па часавых прамежках і маштабах вайны: Другая сусветная (1939 – 1945) і супраціўленне мараканскіх плямёнаў французскім захопнікам у 1910 – 1912 гг. (французскія войскі ўварваліся ў паўднёвую частку краіны і на працягу трох гадоў рабавалі яе, пасля чаго там быў усталяваны пратэктарат Францыі).

Аповед абодвух твораў – неразгалінаваны, сюжэт уяўляе з сябе ўніверсальны пачатак сканцэнтраванай сітуацыі. І ў “Млечным Шляху”, і ў “Пустыні” няма маштабных вайсковых дзеянняў, уся напруга тэкстаў – у псіхалагічных маналогах, партрэтах і паводзінах герояў, атмасферы жывёльнага страху і тонкай мяжы паміж шчырасцю і здрадай.

І раман “Млечны Шлях”, і раман “Пустыня” – гісторыі суіснавання двух сусветаў, праз якія аўтары на розных узроўнях засяроджваюць увагу на адной і той жа праблеме. У рамане К. Чорнага першы сусвет складае светабачанне чатырох герояў-незнаёмцаў: немца, беларуса, паляка, чэха, якія выпадкова сыходзяцца ў адным пункце зямнога шара. Аб'яднаныя жаданнем выжыць, роўныя перад тварам дзіцяці, яны спавядаюцца, агаляючы раны душы. Другі сусвет – вобраз Ганусі Сямагі, сімвала гора і пакут, чысціні, няспыннасці жыцця.

У “Пустыні” першы сусвет насяляюць кацэўнікі, якія супраціўляюцца пранікненню матэрыялістычнага працэсу ў некрутую частку пустыні, гвалтоўнаму ўкараненню чужой для іх рэлігіі – хрысціянства. Другі свет – індывідуальны лёс маладой дзяўчыны Лалы, якая адпраўляецца ў горад Марсэль, аднак не знаходзіць у ім шчасця і вяртаецца ў пустыню. І воіны пустыні, што пацярпелі паразу ў барацьбе, і расчараваная спажывецкім грамадствам Лала ўвасабляюць у Ж.-М. Г. Леклезіё ідэал свабоды, незалежнасці, духоўнай годнасці і святасці.

Ключавую сэнсавую нагрузку ў абодвух творах нясе матыў блукання, які адцяняе філасофска-абагульнены паказ рэчаіснасці. І тут, і там гаворка ідзе пра блуканне людзей. У “Млечным Шляху” ў пачатку твора аўтар паказвае чатырох герояў, незнаёмых міжсобку, ён не называе іх імёнаў, не тлумачыць нацыянальную прыналежнасць, сацыяльнае становішча

і тым самым свядома прымушае чытача самастойна разабрацца ў прычынах іх падазронасці. “Гэты другі меў такі выгляд, што не ўгадаць было б, колькі яму год. Можна ён быў стары, а можна зусім малады. <...> Але ўвага і насяцяржанасць вельмі востра былі напісаны на яго твары. Цяжка было зразумець, ці гэта на быка, ці на чалавека ён нарыхтаваўся кінуцца” [3, с. 7], – піша аўтар.

“Пустыня” апавядае пра “нейкае” вандроўнае племя. Яно характарызуецца абстрактна: “сінія людзі”, або “караван”, або проста “мужчыны і жанчыны”: “*Les hommes, les femmes vivaient ainsi, en marchant, sans trouver de repos*” [5, с. 24] (“Так яны і жылі, мужчыны і жанчыны, заўсёды ў дарозе, не ведаючы адпачынку”; пераклад наш – В. Ж.) або “*Les nomades ne cessent de bouger*” [5, с. 35] (“Качэўнікі працягвалі свой рух наперад”).

Пісьменнікі не называюць месца, адкуль пачынаецца шлях герояў. У К. Чорнага: “*Рыжы бык адбіўся ад вялікай чарады, якую нямецкія салдаты гналі кудысьці на станцыю... Тут льга было прайсці вялікую прастору і не напаткаць чалавека і яго аселишча*” [3, с. 8]. У Ж.-М. Г. Леклезіе: “*Ils étaient venus de tous les côtés du sable*” [5, с. 7] (“Яны прыйшлі сюды з усіх канцоў пустыні...”). Абстрагаванасць у адносінах да вытоку шляху абазначае бесперапыннасць, неабмежаванасць, “вечнасць” пошукаў людзьмі прытулку падчас вайны.

Сэнс блукання і ў К. Чорнага, і ў Ж.-М. Г. Леклезіе заключаны ў мэце руху. У абодвух творах мы сутыкаемся з трагічным фіналам. У К. Чорнага хада герояў прыводзіць да спаленай хаты і павешанай фашыстамі маці Уладзіміра Ярмаліцкага. Аўтар піша: “*Ні Новак, ні Мікалай Сямага з Ганусяй не абазваліся і словам. Яны стаялі як анямелыя*” [3, с. 119]. Забойства Ярмаліцкім нямецкага салдата і разгубленасць герояў сведчаць, што вайна асуджае людзей на бясконцае блуканне і немагчымасць здабыць шлях да радзімы, якую захапілі фашысты.

У рамане-прытчы Ж.-М. Г. Леклезіе блуканні вандроўнага племені прыводзяць яго да непазбежнай пагібелі: змардаваныя пякучым сонцам, знясіленыя пастаянным голадам, выгнаныя са сваёй зямлі, пазбаўленыя асабістага ценю, людзі рухаюцца як самнамбулы, як сляпыя, і шлях іх бясконцы. Французскі пісьменнік завастрае сацыяльную праблему прыгнечаных, вымушаных пакінуць родную зямлю народаў.

Ідэйна-філасофскі сэнс абодвух твораў зашыфраваны таксама і ў сістэме сімвалаў і алегорый. Мастацкая ўмоўнасць дапамагае ў творах засяродзіцца на глабальных пытаннях сутнасці жыцця і прызначэння чалавека ў ваенных умовах. У К. Чорнага вобраз-алегорыя *Млечна-*

га Шляху як імкнення чалавека да светлай будучыні дапамагае аўтару выкрыць самую сутнасць фашысцкай ідэалогіі. Вобразы-сімвалы адзінокай хаты як *Ноевага каўчэга*, вайны як сусветнага патоку ўвасабляюць аўтарскую філасофскую ідэю.

Жан-Мары Гюстаў Леклезіе ў якасці ўстаўной канструкцыі выкарыстоўвае легенду пра выгнанне качэўнікаў з пустыні. Відавочна, аўтар мае тут на ўвазе вядомую старазапаветную гісторыю пра выгнанне чалавека з Раю. Алегарычны вобраз *Млечнага Шляху* дапамагае сканцэнтраваць увагу чытача на глабальным маштабе бачання пісьменніка ў яго імкненні асэнсаваць трагічныя наступствы вайны: “*Ils portaient avec eux la faim, la soif qui fait saigner les lèvres, le silence dur où luit le soleil, les nuits froides, la lueur de la Voie lactée, la lune: ils avaient avec eux leur ombre géante au coucher du soleil, les vagues de sable vierge...*” [5, с. 3] (“Яны неслі ў сабе голад і смагу, ад якой сыходзілі крывёй патрэсканыя вусны, суровую маўклівасць, настоеную на промнях гарачага сонца, халодных начэй, ззяння *Млечнага Шляху*, месяца; і паўсюль іх суправаджаў гіганцкі цень на заходзе сонца, бясконцыя хвалі цнатлівых пясчоў...”). Умоўна-алегарычны план твораў дапамагае абодвум аўтарам вывесці сюжэт за рамкі канкрэтнага выпадку, служыць эксплікацыі аўтарскай задумы.

Такім чынам, філасофскія пошукі беларускага і французскага пісьменнікаў характарызуюцца сувяззю з праблемамі часу і задачамі развіцця літаратуры. У філасофска-алегарычных раманах “*Млечны Шлях*” Кузьмы Чорнага і “*Пустыня*” Жан-Мары Гюстава Леклезіе падымаюцца праблемы быцця і чалавечай асобы, гістарычныя падзеі асэнсоўваюцца скрозь прызму месца чалавека ў іх. Умоўна-алегарычны змест раманаў дазваляе наблізіцца да спасціжэння ўнутранай ідэі.

Спіс літаратуры

1. Бердяев, Н. А. Кошмар злого добра : (О книге И. Ильина “О сопротивлении злу силою”) / Н. А. Бердяев // Кризис цивилизации? – М., 1991. – № 4. – С. 88 – 95.
2. Ковалев, А. М. Способ духовного производства в структуре общества / А. М. Ковалев. – М. : Наука, 2001. – 387 с.
3. Чорны, К. Зборнік твораў : у 8 т. / К. Чорны. – Мінск : Маст. літ., 1975. – Т. 8. – 616 с.
4. Fortune, A. Violence as Self-Sacrifice : Creative Pacifism in a Violent World / A. Fortune // Journal of Speculative Philosophy. – 2004. – Vol. 18. – № 3. – P. 184 – 192.
5. Le Clézio, J.-M. G. Désert / J.-M. G. Le Clézio. – Paris : Gallimard, 1980. – 294 p.

Вольга ЖЫЛЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

Аўтар ахвяруе ганарар на развіццё часопіса.